

Perica Ivanek
JU Poljoprivredna i medicinska škola, Brčko distrikt BiH

dr sc. Husejn Musić
Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

UDK 37.025

STIL RADA NASTAVNIKA KAO FAKTOR SUKOBA U KOMUNIKACIJI IZMEĐU UČENIKA I NASTAVNIKA

SAŽETAK

Svakodnevna iskustva kojih smo svjedoci u odgojno-obrazovnoj praksi, govore nam da komunikacija nije uvijek sasvim jasna i ne odvija se tako jednostavno, kako bi bilo nužno za postizanje dobrih interpersonalnih odnosa između sudionika nastavnog procesa, a time i kvalitete nastave. Ono što proizilazi iz ovog problema jesu česti nesporazumi i sukobi u komunikaciji između učenika i nastavnika, što predstavlja dovoljan argument da se temeljito pristupi ovoj temi. Preciznije rečeno, izabrana tema Stil rada nastavnika kao faktor sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika, ima za cilj da sadržajem i porukama rada osvijesti važnost ovog problema u odgojno-obrazovnom radu, da se učini predmetom svakodnevnih propitivanja i kontinuiranog rada, što bi u konačnici kao rezultiralo njegovim rješavanjem, a samim tim i unapređivanjem kvaliteta cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa.

Ključne riječi: stil rada nastavnika, komunikacija, interakcija, sukob, nastava, učenik, nastavnik

UVOD

Sukobi u komunikaciji između učenika i nastavnika privlače našu pažnju i interes ne samo zbog svoje relativno trajne aktuelnosti, nego i zbog toga što karakter i priroda tih sukoba utječu na stav učenika prema školi uopće, a svakako i na odnose između učenika i nastavnika, samih učenika, učenika i roditelja, te roditelja i nastavnika. Sve ovo u konačnici bitno utječe na kvalitet nastavnog procesa i uspjeh odgojno-obrazovnog rada.

U ovom radu pokušavamo saznati nešto više o stilu rada nastavnika faktoru koji uvjetuje sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika, stavljajući akcenat na percepciju učenika i nastavnika po pitanju ovog problema, i utvrditi zbog čega se ova percepcija u velikom broju slučajeva razlikuje između sudionika nastavnog procesa. Upravo ove razlike dovode do nesporazuma i sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika što negativno utječe i na jedne i na druge.

TEORIJSKI PRISTUP PROBLEMU

Stil rada nastavnika

U našem naučno-istraživačkom radu savremenu nastavu ćemo sagledati sa aspekta ostvarenja komunikacije, interakcije, uspostavljenog odnosa i rada nastavnika sa učenicima tokom odgojno-obrazovnog procesa u srednjoj školi, a pri tome akcenat staviti na sukobe i nesporazume koji iz takve komunikacije, interakcije i odnosa, u današnjoj nastavnoj praksi svakodnevno proizilaze. Nastavu smo definisali kao naučno zasnovan, jedinstven, komunikacijsko-interakcijski, sistematski organizovan, institucionalni odgojno-obrazovni rad namijenjen učenicima, polaznicima, određenoj grupi, određenog ili približnog psihofizičkog uzrasta, predznanja, znanja, raznih iskustava, nivoa obrazovanja, koji po utvrđenoj koncepciji nastavnog plana i programa realizuju predviđene ciljeve, zadatke i sadržajne aktivnosti u određenom vremenskom periodu (Musić, H., 2009: 6). *Učenik* je lice koje se odgaja i obrazuje u procesu nastave koja se zbog njega osmišljava, planira, priprema, organizira, realizira, ponavlja, uvježbava, vrednuje, prati, ispituje i analizira s ciljem unapređenja i usavršavanja, ocjenjivanja i vrednovanja rada učenika i nastavnika. To je faktor zbog kojeg je organizirana nastava, gdje on u toku procesa nastave i slobodnih aktivnosti uči, stječe znanja, razvija sposobnosti, vještine i navike, jednom rječju odgaja se i obrazuje. Posmatrano sa ovog aspekta možemo uočiti da je učenik u jednom komunikacijsko-interakcijskom odnosu prije svega prema nastavniku, a svakako i nastavnim sadržajima, aktivnostima i materijalno-tehničkoj osnovi. *Nastavnik* je ličnost koja ne predstavlja samo predavača svoga predmeta, nego, prije svega, odgojitelja, koji bi trebao posjedovati karakterne, moralne, materijalne i duhovne vrednote, korektan odnos prema radu i radnim obavezama, human i demokratski odnos prema učenicima, roditeljima i kolegama, kao i stručne obrazovne sposobnosti. Jednostavno, ličnost nastavnika treba u svakom trenutku svima služiti za primjer, a posebno njegovim učenicima. Kada govorimo o stavu nastavnika prema učenicima, imamo dva glavna stava, odnosno *stila rada nastavnika*, a to su autokratski i demokratski. U sljedećem pregledu komparativno navodimo osnovna obilježja takvih stilova nastavnikova rada (Ilić, M., 2004: 229).

Tabela 1: Stil rada nastavnika

KLASIČNI I AUTOKRATSKI NASTAVNIK	KREATIVAN I DEMOKRATIČAN NASTAVNIK
<ul style="list-style-type: none"> - komunicira šefovski (autokratski, s visine, naređivački, koristi prisilu) - krut, rigidan, konvencionalan, dosadan - konformista - statičan, tradicionalan - često govori: JA - zna kako - tjera na rad - stvara strahopoštovanje - oslanja se na autoritet - izaziva nezadovoljstvo - okrivljuje - smatra da poboljšavanje uslova za rad nije njegova briga - umnožava pravila i kruto ih se drži - glavna briga: MOĆ - kritikuje - prepire se - prijeti, kažnjava - sputava, frustrira - nastoji da pritiskom spriječi neuspjeh - ocjenjuje na uobičajen način - ne primjećuje kreativnost u radu - kolebljiv, nepovjerljiv, netaktičan - lažljiv, neprijatan - arogantan, neljubazan - ne ulazi u „svijet kvaliteta“ 	<ul style="list-style-type: none"> - komunicira voditeljski (empatično, participacijski, demokratski, preferira argumente) - fleksibilan, inventivan, nekonvencionalan, zanimljiv - nekonformista - dinamičan, moderan - često govori: MI - pokazuje kako - vodi tokom rada - stvara povjerenje - oslanja se na saradnju - udahnuje polet - ispravlja grške - stvara povoljne uslove za rad i navodi druge da to čine - podstiče na stvaranje malog broja pravila i prikladno ih primjenjuje - glavna briga: KVALITETA RADA - odaje priznanje - tolerantno razgovara - podržava, hvali - oslobađa, relaksira - upravlja prema kvalitetu - traži SAMOOCJENJIVANJE kvaliteta - podstiče i podržava inventivnost - siguran, dosljedan, stabilan - iskren, povjerljiv, učitiv - tolerantan, ljubazan - ulazi u „svijet kvaliteta“

Komunikacija (lat. *Communicare* - učiniti općim), priopćenje, saopćenje, izlaganje, promet. Znači komunikacija je proces kojim se nešto čini zajedničkim, međusobno povezivanje u zajednicu i saopćavanje ljudi među sobom. Možemo je još definirati kao proces uzajamne razmjene značenja. *Interakcija* znači zajedničko, uzajamno djelovanje, sastavni je dio komunikacije, jer se zapravo poruka ne može uputiti bez saradnje. „Interakcija je proces u kojem postoje međusobni odnosi između dvije ili više osoba čije je doživljavanje i ponašanje međusobno uvjetovano i zavisno. Međuzavisno ponašanje očituje se u tome da je ponašanje jedne osobe ili grupe, reakcija na akciju drugih, ali je isto tako podražaj za druge (Potkonjak, N. i Šimleša, P. 1989: 124). Interakcija počinje u najranijoj dobi svakog pojedinca, najprije u porodici, gdje se uče osnove koje se kasnije nastavljaju usavršavati najviše u školi, ali i u ostalim okruženjima kao što su prijateljske grupe, radne i druge društvene organizacije. Važno je napomenuti da se kroz interakciju sa drugim osobama odvija proces socijalizacije, odnosno u kontaktu sa drugim osobama pojedinac razvija svoju ličnost, gradi svoje karakterne osobine i dobija svoje pravo „ja“.

Sukobi u komunikaciji

Razmatrajući probleme nesporazuma i sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika, sa sigurnošću možemo reći da oni predstavljaju mnogo krupnije probleme nego što je to pedagoška teorija do sada proučavala ili trenutno proučava. Ovome u prilog govori i činjenica da je na ovu temu urađen veoma mali broj istraživanja vezanih za pedagošku teoriju, ali i nastavnu praksu današnjih škola. Osim toga, pitanje koliko je demotivacije ili pedagoške štete ostvareno ovim sukobima djeluje alarmantno iako ga je istraživački gotovo nemoguće u potpunosti odgovoriti. Čini se uputnijim pozabaviti se uzrocima sukoba i načinima njihovog rješavanja. Uzroci su vezani i za nastavnike i učenike, a i načine njihovog rješavanja i sprečavanja treba da uči svaka strana.

Stil rada nastavnika i njegova pozicija u nastavi u znatnoj mjeri mogu određivati način i tok nastavnog procesa, a samim time i kvalitet komunikacije među subjektima nastave. Moralisanje od strane nastavnika, kao jedna od odlika krutog stila rada nastavnika kao reakciju učenika ima kršenje moralnih normi, predstavlja dijeljenje savjeta, izricanje moralnih normi i etičkih preporuka, najčešće u vidu direktnih uputstava za ponašanje. Takav primjer su preporuke odraslih, upućene djeci u vidu kategorija: Uči! Nemoj da pušiš! Budi dobar! i slično. Nastava u kojoj nastavnik zadaje zadaću, tj. određuje šta će se raditi, određuje kako će se raditi i ocjenjuje uspjeh urađenog, bazirana je na konceptu moralisanja. Nametnute moralne norme ljudi rado krše i one nemaju onu snagu kao norme koje prihvataju svojom voljom.

METODOLOGIJA RADA

Problem, predmet, cilj i zadatak istraživanja

Problem našeg istraživanja jeste da istražimo poteškoće, zastoje u komunikaciji koji utječu na njenu neefikasnost, dovodi do nesporazuma, sukoba između učenika i nastavnika.

Predmet istraživanja bio je da istražimo, proučimo i razmotrimo uzroke koji dovode do sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika uvjetovane indikatorima stila rada nastavnika, kao i uzroke poremećaja odnosa koji dovode do tih sukoba.

Cilj našeg istraživanja bio je da identifikujemo najčešće indikatore stila rada nastavnika koji izazivaju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika.

Zadatak istraživanja bio je da primjenom instrumenata i obradom rezultata utvrdimo da li postoji statistički značajna razlika u procjeni učenika i nastavnika (srednje stručne škole i gimnazije), *indikatora modaliteta stil rada nastavnika (demokratski stil i autoritarni stil)* na pojavu sukoba tokom komunikacije između učenika i nastavnika.

Hipoteza istraživanja

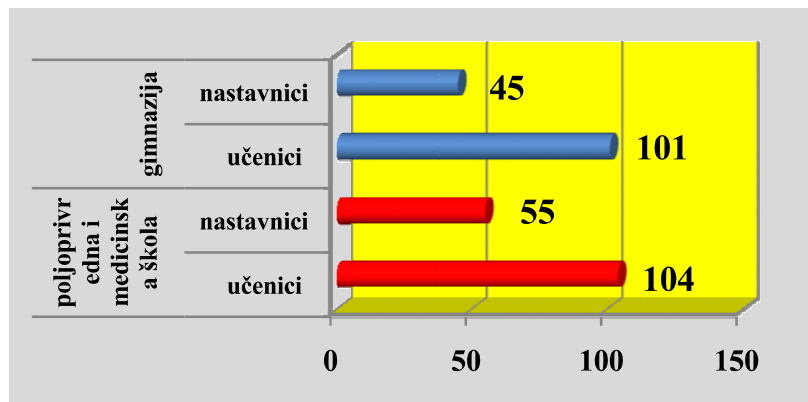
Postoji statistički značajna razlika u procjeni učenika i nastavnika (srednje stručne škole i gimnazije), indikatora modaliteta stil rada nastavnika (demokratski stil i autoritarni stil), koji rezultiraju sukobima u komunikaciji između učenika i nastavnika.

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U ovom istraživačkom projektu smo primjenjivali metode istraživanja: *metodu teorijske analize, servej metodu i deskriptivnu metodu*. Da bi došli do konkretnih podataka koji su bili bitni za naš problem istraživanja koristili smo tehnike istraživanja: skaliranje, analizu pedagoške dokumentacije, sređivanje i statističku obradu podataka. Upitnik, koji smo sami konstruirali, je istraživački instrument koji smo koristili u okviru anketiranja kao istraživačke tehnike.

Upitnikom su utvrđeni stavovi, mišljenje učenika i nastavnika o sukobima u komunikaciji između njih, odnosno o faktorima koji dovode do nesporazuma i sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika.

Populacija i uzorak ispitanika

Grafikon br. 1: *Struktura ispitanika (nastavnika i učenika) po školama*

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Procjenu stila rada nastavnika učenici i nastavnici su vršili na skali procjene gdje su kroz indikatore modaliteta stil rada nastavnika procjenjivali indikatore koji u okviru ovog modaliteta iniciraju, odnosno sprečavaju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika:

a). indikatori koji sprečavaju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika i redni broj stavke u skali:

1. tokom časova nastavnici pohvaljuju, nagrađuju i potiču učenike (2);
2. kad učenici imaju problem, nastavnici pomažu učenicima da ga riješe (3);
3. nastavnici učenicima tokom časa daju priliku da sami sebe ocjenjuju (5);
4. kada nastavnici sa nama razgovaraju mi uživamo i bez straha smo (kada nastavnici sa učenicima razgovaraju, učenici uživaju i bez straha su) (6);
5. nastavnici nam omogućuju da sa njima ravnopravno razgovaramo (nastavnici omogućuju učenicima da sa njima ravnopravno razgovaraju) (8);
6. nastavnici uvažavaju naše mišljenje i omogućuju nam da sa njima sarađujemo tokom nastave i slobodnih aktivnosti (nastavnici uvažavaju mišljenje učenika i omogućuju im da sa njima sarađuju tokom nastave i slobodnih aktivnosti) (11);
7. nastavnici u radu uvažavaju naše prijedloge, ideje i mišljenja (nastavnici u radu uvažavaju prijedloge, ideje i mišljenja učenika) (12);
8. nastavnici traže od učenika da zajedno rješavaju probleme u školi (14);

b). indikatori koji pospješuju (iniciraju) sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika:

1. nastavnici sa učenicima razgovaraju kao da su „šefovi (1);
2. nastavnici naređuju šta da radimo tokom časa (nastavnici naređuju šta da rade učenici tokom časa) (4);
3. nastavnici na času okrivljuju učenike kad pogriješe (7);
4. nastavnici ne poštuju i ne uvažavaju učenike (9);
5. tokom nastave nastavnici stalno prijete kaznama i ističu svoje JA (10);
6. tokom nastave i slobodnih aktivnosti nastavnici vode glavnu riječ (13);
7. nastavnici nisu zainteresirani za greške učenika (15).

Odgovore učenika i nastavnika smo bodovali u ćeliji:
A=5 bodova, B=4 boda, C=3 boda, D=2 boda, i E=1 bod.

Indikatori modaliteta stil rada nastavnika kao faktor sukoba su posmatrani i pojedinačno (kao indikatori), ali i u globalu (demokratski stil rada nastavnika kao skup indikatora koji sprečavaju sukobe u komunikaciji i autoritarni stil rada nastavnika kao skup indikatora koji iniciraju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika).

U dijelu koji slijedi smo tabelarno prikazali rezultate procjene učenika i nastavnika srednje stručne škole i gimnazije modaliteta stil rada nastavnika kao faktora sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika, zatim zbirne pokazatelje, ukratko ih analizirali, uporedili i grafički prikazali.

a). Rezultati procjene učenika i nastavnika *srednje stručne škole* indikatora modaliteta stil rada nastavnika kao faktor sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika.

Tabela 1. Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji sprečavaju sukobe

Poljoprivredna i medicinska škola-učenici i nastavnici														
Red broj	I N D I K.	Modalitet: Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji sprečavaju sukobe												
		A		B		C		D		E		SV	rang	
		f	fx5	f	fx4	f	fx3	f	fx2	f	fx1	SV	bod	
1	2	7	35	94	376	9	27	45	90	4	4	159	532	3
2	3	9	45	77	308	16	48	52	104	5	5	159	510	4
3	5	1	5	23	92	9	27	75	150	51	51	159	325	8
4	6	12	60	67	268	19	57	54	108	7	7	159	500	5
5	8	9	45	69	276	14	42	62	124	5	5	159	492	7
6	11	18	90	83	332	8	24	46	92	4	4	159	542	2
7	12	16	80	92	368	7	21	41	82	3	3	159	554	1
8	14	12	60	70	280	13	39	54	108	10	10	159	497	6
	SV	84	420	575	2300	95	285	429	858	89	89	1272	3952	

Tabela 2. Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji iniciraju sukobe

Poljoprivredna i medicinska škola-učenici i nastavnici														
Red broj	I N D I K.	Modalitet: Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji iniciraju sukobe												
		A		B		C		D		E		SV	rang	
		f	fx5	f	fx4	f	fx3	f	fx2	f	fx1	SV	bod	
1	1	1	5	24	96	14	42	96	192	24	24	159	359	6
2	4	40	200	55	220	19	57	32	64	13	13	159	554	1
3	7	13	65	46	184	29	87	53	106	18	18	159	460	3
4	9	3	15	23	92	16	48	70	140	47	47	159	342	7
5	10	7	35	29	116	15	45	60	120	48	48	159	364	5
6	13	26	130	59	236	23	69	48	96	3	3	159	534	2
7	15	5	25	25	100	21	63	78	156	30	30	159	374	4
	SV	95	475	261	1044	137	411	437	874	183	183	1113	2987	

b). Rezultati procjene učenika i nastavnika *gimnazije* indikatora modaliteta, stil rada nastavnika kao faktor sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika

Tabela 3. Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji sprečavaju sukobe

Gimnazija-učenici i nastavnici														
Red broj	I N D I K.	Modalitet: Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji sprečavaju sukobe												
		A		B		C		D		E		SV		rang
		f	fx5	f	fx4	f	fx3	f	fx2	f	fx1	SV	bod	
		1	2	1	5	76	304	2	6	63	126	3	3	145
2	3	6	30	66	264	4	12	65	130	4	4	145	440	5
3	5	0	0	14	56	8	24	103	206	20	20	145	306	8
4	6	9	45	58	232	13	39	62	124	3	3	145	443	4
5	8	2	10	57	228	8	24	67	134	11	11	145	407	7
6	11	9	45	76	304	7	21	52	104	1	1	145	475	2
7	12	9	45	77	308	7	21	51	102	1	1	145	477	1
8	14	10	50	57	228	13	39	57	114	8	8	145	439	6
	SV	46	230	481	1924	62	186	520	1040	51	51	1160	3431	

Tabela 4. Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji iniciraju sukobe

Gimnazija-učenici i nastavnici														
Red broj	I N D I K.	Modalitet: Stil rada nastavnika kao faktor sukoba, indikatori koji iniciraju sukobe												
		A		B		C		D		E		SV		rang
		f	fx5	f	fx4	f	fx3	f	fx2	f	fx1	SV	bod	
		1	1	3	15	38	152	11	33	85	170	8	8	145
2	4	31	155	73	292	14	42	25	50	2	2	145	541	1
3	7	3	15	51	204	14	42	58	116	19	19	145	396	3
4	9	3	15	18	72	9	27	63	126	52	52	145	292	7
5	10	4	20	29	116	14	42	67	134	31	31	145	343	6
6	13	14	70	69	276	20	60	42	84	0	0	145	490	2
7	15	4	20	29	116	14	42	82	164	16	16	145	358	5
	SV	62	310	307	1228	96	288	422	844	128	128	1015	2798	

Procjena učenika i nastavnika indikatora modaliteta stil rada nastavnika kao faktor sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika - cijeli uzorak ispitanika

Tabela 5. Mjere deskriptivne statistike: modalitet stil rada nastavnika kao faktor sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika

	Indikatori koji sprečavaju sukobe (demokratski stil rada nastavnika)	Indikatori koji iniciraju sukobe (autoritarni stil rada nastavnika)	Stil rada nastavnika – Total skor
N	305	305	305
M	24,29	19,02	47,26
SE M	,31	,27	,52
Mod	26	18	51
SD	5,38	4,74	9,11
W	28,99	22,46	82,91
Sk	-,05	,18	-,08
Ku	-,77	-,48	-,57
Min	13	7	27
Max	40	30	71
χ^2	112,12	116,05	143,63
df	24	22	41
p	,00	,00	,00

Rezultati koji su predstavljeni sastoje se iz tri relativno nezavisna dijela. Prva kolona sadrži podatke koji se odnose na procjenu indikatora koji sprečavaju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika modaliteta stil rada nastavnika (odnosno demokratskog stila) kao potencijalnog faktora sukoba na relaciji učenik-nastavnik. Ona okuplja mjere deskriptivne statistike kojima su opisani odgovori dobijeni od strane cjelokupnog uzorka, a koji se odnose isključivo na demokratski stila rada samog nastavnika.

Druga kolona sadrži parametre procjene indikatora koji iniciraju sukobe u komunikaciji između učenika i nastavnika modaliteta stil rada nastavnika (odnosno autoritarnog stila rada) kao potencijalnog faktora sukoba na relaciji učenik-nastavnik. Konačno, treća kolona sadrži ukupni skor koji su ispitanici postigli na ukupnoj skali (uključujući obje komponente iz kojih se sastoji potpuna skala). Napominjemo da smo posmatrali odgovore svih ispitanika, dakle i učenika i nastavnika. Naime, osnovni cilj je bio da se sagleda opšta tendencija dobijenih procjena koje se tiču značaja i važnosti stila rada nastavnika kao potencijalnog faktora sukoba u komunikaciji između učenika i nastavnika.

Kada su u pitanju rezultati procjene indikatora koji sprečavaju sukobe (demokratski stil rada nastavnika), vidimo da veći broj ispitanika ima rezultate koji su svojom vrijednosti viši od aritmetičke sredine, što znači da su ovi indikatori prisutniji u procjenama. Međutim, ta pojedinačna odstupanja, konačno zajedno daju statistički

značajno odstupanje distribucije rezultata procjene indikatora koji sprečavaju sukobe-demokratskog stila rada nastavnika od normalne (Gausove) distribucije.

Zaključili smo na osnovu vrijedosti Hi kvadrat testa $\chi^2 = 112,12$ koji je statistički značajan na nivou ,01. Imajući sve ovo u vidu to bi značilo da procjene zastupljenosti indikatora koji sprečavaju sukobe, odnosno demokratskog stila rada nastavnika, od strane ukupnog uzorka ispitanika, govore u prvom redu da ovaj stil rada nije dominantno prisutan kod nastavnika. Jednostavnije rečeno, nastavnici u određenoj mjeri ispoljavaju sklonosti ka demokratskom stilu rada, ali ipak to nije toliko izraženo da bi se moglo govoriti da je to varijabla koja se svojim prisustvom ističe kao značajan moderator sukoba učenika i nastavnika.

Drugi dio rezultata se odnosi na indikatore koji iniciraju (pospješuju) sukobe-autoritarni stil rada nastavnika, gdje vidimo da se ispitanici u nešto većoj mjeri grupišu oko skorova manjih od aritmetičke sredine što nam blago ukazuje da se autoritarni stil rada nastavnika ne procjenjuje previše prisutnim kod nastavnika. Da su sva ova odstupanja statistički značajna govori nam „hi kvadrat test“ čija je vrijednost $\chi^2 = 116,05$ i koji je statistički značajan na nivou statističke značajnosti ,01. U ovom slučaju dobijeni podaci u cjelini bi trebalo da govore da je autoritarni stil rada nastavnika procijenjen kao manje prisutan od prosjeka, odnosno one vrijednosti koja bi se očekivala poštujući Gausovu normalnu raspodjelu skorova.

Ako uporedimo mjere deskriptivne statistike i dobijene distribucije za procjene indikatora koji sprečavaju sukobe-demokratskog stila rada nastavnika sa jedne strane i indikatora koji iniciraju sukobe-autoritarnog stila sa druge, možemo zaključiti da je demokratski stil rada nastavnika u određenoj mjeri prisutniji nego što je to autoritarni. Ovaj zaključak možemo potvrditi posmatranjem ukupnog skora koji je predstavljen varijablom *Stila rada nastavnika_Total* (gdje viši skorovi pokazuju veće prisustvo demokratskog stila rada nastavnika), ali da se radi o statistički značajnoj razlici u frekvencijama procjene učenika i nastavnika indikatora o demokratskom stilu rada nastavnika što konačno potvrđuje i izračunata vrijednost „hi kvadrat testa“, $\chi^2 = 143,63$ koji je statistički značajan na nivou značajnosti ,01.

U praktičnom smislu to vjerovatno znači da najviše problema u odnosu na ovaj potencijalni faktor sukoba učenika i nastavnika može biti ukoliko u jednoj školi nije dominantan jedan od ova dva stila rada nastavnika. Ukoliko se učenici u istoj mjeri susreću sa oba, onda je vjerovatno njihov stepen zbunjenosti veći, veća je mogućnost da ne znaju šta da očekuju i da postoji veći broj situacija u kojima je moguć sukob sa nastavnikom.

ZAKLJUČAK

Na osnovu svega do sada rečenog, u okviru postavljene hipoteze, možemo dati ukupan zaključak koji kaže da postoje samo djelimične razlike između učenika srednje stručne škole i gimnazije i da se one tiču isključivo autoritarnog stila rada nastavnika kao modaliteta stila rada nastavnika. Pored toga, registrirane su razlike između učenika i nastavnika na svim nivoima.

Na osnovu toga, generalno gledajući, može se zaključiti da su modaliteti stila rada nastavnika uopće relevantni potencijalni faktori sukoba u komunikaciji učenika i nastavnika ali i da su u nešto većoj mjeri potencijalni faktori sukoba u okviru srednje stručne škole.

LITERATURA

- Brajša, P. (1994): *Pedagoška komunikologija*, Školske novine, Zagreb
- Bratanić, M. (1993): *Mikropedagogija, interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*, (III izdanje), Školska knjiga, Zagreb
- Glasser, W. (1994): *Kvalitetna škola*, Educa, Zagreb
- Ilić M., Nikolić R. Jovanović B. (2006): *Školska pedagogija*, Filozofski fakultet, Banja Luka
- Musić, H. (2011): *Autoritarna i demokratska komunikacija*, OFF-SET štamparija, Tuzla
- Musić, H. (2009): *Mikroorganizacija nastave-determinanta odnsa između učenika i nastavnika*, OFF-SET štamparija, Tuzla
- Osmić, I. (2001): *Komunikacije i interakcije u nastavnom procesu: sukob ili saradnja*, Grin, Tuzla
- Potkonjak N, Šimleša P. (1989): *Pedagoška enciklopedija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
- Suzić N, (2005): *Pedagogija za XXI vijek*, TT centar, Banja Luka

**STYLE OF THE TEACHER AS A FACTOR OF CONFLICT IN
COMMUNICATION BETWEEN STUDENTS AND TEACHERS**

ABSTRACT

The everyday experiences which we see in educational practice, tell us that communication is not always very clear and does not take place so easily, that would be necessary for achieving good interpersonal relations between participants in the teaching process, and thus the quality of teaching. What follows from this problem is the frequent misunderstandings and conflicts in communication between students and teachers, which is a strong argument in favour of a thorough approach to this topic. Specifically, the theme chosen style of the teacher as a factor of conflict in communication between students and teachers, aims to use content and message of the importance of this problem to raise awareness about educational work, make it the subject of daily questioning and continual work, which would ultimately result in resolving it and thus improve the overall quality of the educational process.

Keywords: *style of work of teachers, communication, interaction, conflict, education, student, teacher*